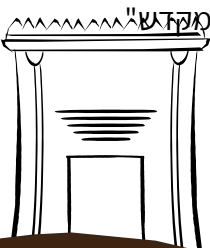

טיפ טיפה מקדש

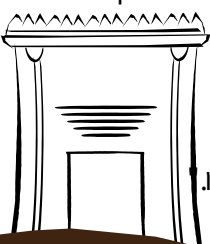
הלווים

- **"בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת שֵׁבֶט הַלְוִי... לְעֵמֶד לִפְנֵי ה' לְשֵׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה." (במדבר ב')**
זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש. תפקידיו היו: פתיחת וסגירת שערי המקדש, שמירה על המקדש ושיירה. לכל איש משבט לוי היתה משמרת קבועה בשנה בה היה מגיע לעבוד בקודש: "שמואל הראה ודוד המלך חלקו הלוויים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו." (רמב"ם, הלכות כלי מקדש פרק ג'). כלומר כל משמרת היתה מחולקת לשבעה בתי אב, כמספר ימות השבוע, ובכל בית אב חילקו לכל איש עבודה המתאימה לו.
- **"מִטָּה לְוֵי שֵׁבֶט אַבִּיךָ הַקָּרֵב אֶתְךָ וְיָלוּ עֲלֶיךָ וְיִשְׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֶתְךָ לִפְנֵי אֵהָל הָעֵדוּת" (במדבר י"ח')**
הרמב"ם מבאר ש"חמישה עשר ממונים היו במקדש", אשר פיקחו על חמישה עשר עבודות שונות. בין הממונים היה ממונה האחראי על אחת מעבודות הלויים-פתיחת ונעילת שערי המקדש: "על פיו נועלין ועל פיו פותחין" בתחילת כל יום היו פותחים שערים שונים במקדש, חלקם שערי כניסה, חלקם שערי לשכות, ובסוף כל יום היו נועלים אותם. בנוסף מתואר שפתיחת שערי העזרה היתה מלווה בתקיעות "ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת השערים תקיעה תרועה ותקיעה." (הלכות כלי המקדש פרק ז)
- **"בשלושה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש... והלויים בעשרים ואחד מקום: חמישה- על חמישה שערי הר הבית; ארבעה- על פינותיו מתוכו; חמישה- על חמישה שערי העזרה; ארבעה- על ארבעה פינותיה מבחוץ; ואחד בלשכת הקרבן ואחד בלשכת הפרוכת, ואחד לאחורי בית הכפורת.. (משנה, מידות")**
מדוע בית המקדש צריך שמירה? הרא"ש מביא שני פירושים: "שימור זה אינו מפני גניבה, אלא גזירת הכתוב הוא- דכתיב 'ושמרו'... וגם זהו כבוד המקדש שלא יסוחו דעתם ממנו, לא ביום ולא בלילה". בדומה לרא"ש גם הרמב"ם פוסק "שאינן שמירתו אלא לכבוד לו. אינו דומה פלטרין [ארמון] שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". (הל' בית הבחירה, ח')
- **"בשלושה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש... והלויים בעשרים ואחד מקום" (משנה, מידות')**
הרמב"ם מבאר ששמירת הלויים במקדש שימשה גם לענייני טהרה. כאשר היו שורפים אפר פרה אדומה היו מחלקים אותו לשלושה חלקים: חלק לשמירה במקדש, חלק לטהרת הכהנים וחלק לטהרת עולי הרגל. לדעת הרמב"ם החלק האחרון הופקד בידי הלויים והכהנים בעמדות השמירה שלהם. (רמב"ם על משנה מס' פרה פ' ג). לפי הרמב"ם אחד התפקידים המוטלים על הכהנים והלויים הוא לשמור ולפקח לבל יכנסו טמאים למקדש, ובאם יבוא טמא, לכונו לעמדות הטהרה. ככתוב: "ויעמד השוערים על שערי בית ה' ולא יבא טמא לכל דבר" (דברי הימים ב, כג).
- **"וְיָלוּ עֲלֶיךָ וְיִשְׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֶתְךָ לִפְנֵי אֵהָל הָעֵדוּת וְשִׁמְרוּ מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הָאֵהָל אַךְ אֶל כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יִמְתוּ גַם הֵם גַּם אִתָּם" (במדבר יח')**
רש"י מביא כיוון אחר בנוגע לשאלת השמירה במקדש: "לאהרון להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש" ובנוסף- "להזהיר גם את הזרים מלהתקרב אליהם". אכן מתואר במגילת תענית (פרק ג) כיצד חכם מחכמי ישראל, גביהה בן פסיסא 'שוער הבית', מונע מאלכסנדר מוקדון להיכנס למקדש. אלכסנדר עלה להר הבית וביקש להיכנס למקדש במקום האסור בכניסה, וגביהה הודיע לו כי חל איסור כניסה לנוכרים לתחומי המקדש.

טיפ טיפה מקדש הלווים

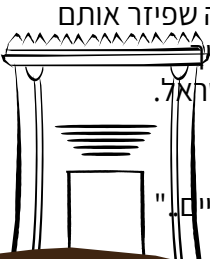
- **"וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַקֶּרֶבֶן, וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַפְּרֹכֶת, וְאֶחָד לְאַחֲרֵי בֵּית הַכַּפֹּרֶת" (מדות פרק א')** ראינו שישנה שמירה סה"כ בעשרים וארבעה מקומות בבית המקדש. אולם כמה שומרים עומדים בכל אחד מהם? מפשט המשנה נראה שישנו שומר אחד, כהן או לוי, בכל מקום. אך לשון הרמב"ם היא: "וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד". אם כך בכל עמדה היתה 'עדה' - יותר מאחד. כך גם לשונו של ה'שלטי גיבורים': "ובכל משמר היו עשרה שומרים". אך מדוע צריך עשרה בכל מקום? על כך מסביר ה'עזרת כהנים': "לפי שטוב יותר להרבות בלווים כדי להרבות בכבוד, או משום שיוכלו קצתן לישן וקצתן ישמרו איזו שעה ואחרי איזה שעה יתחלפו... ולדעתי הטעם (שהיה עשרה) כדי שיהיה בכל מקום עדה שלימה, היינו עשרה, שהוא השראת הקדושה".
- **"על חומתיך ירושלם הפקדתי שמרים כל היום וכל הלילה" (ישעיה ס"ב).** ישנה מחלוקת מתי זמן השמירה במקדש, ביום או בלילה. שורש מחלוקת זו טמון בטעם השמירה במקדש. אם השמירה נועדה למנוע כניסת זרים למקדש, נראה שהשמירה היא ביום. אולם אם השמירה היא לכבוד המקדש "שלא יסוח דעתם ממנו" נראה שהשמירה היא בלילה, כיוון שאין חשש להיסח דעת ביום. יש המבארים שהמצווה בלילה, אך בפועל היו שומרים תמיד. הרמב"ם מוסיף שהיה ממונה על השומרים: "איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקין לפניו, וכל משמר שאינו עומד אומר לו איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן, חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו".
- **"על הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת הכהנים היו הלוים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקורבן" (רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו')**. תפקידם המרכזי של הלווים במקדש הוא השירה והנגינה. בכל יום רגיל היו הלווים שרים על הדוכן. ככתוב בנוסח התפילה של עדות המזרח: היום יום.. שבו היו הלווים אומרים על הדוכן... "הדוכן עומד מול המזבח ומפריד בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים. אולם בזמן אחד בשנה, בשמחת בית השואבה שבחג הסוכות, היו הלווים שרים דווקא על חמש עשרה המעלות העולות מעזרת נשים לעזרה, כשמולם בעזרת הנשים רוקדים ושמחים המוני ישראל. "ומי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו".
- **"...ואחרים היו עומדים שם מנגיני בכלי שיר מהן לויים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה, שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס... " (רמב"ם, הלכות כלי המקדש).** כמו שראינו, תפקידם המרכזי של הלווים במקדש היה השירה והנגינה. "וכי יבוא הלוי... ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'... ושרת בשם ה' אלקיו". איזהו שירות שהוא בשם ה'? הוא אומר זו שירה. "השירה במקדש היא תפקיד המיועד ללווים בלבד, אולם לא כך הנגינה. כמובן שגם הלווים היו מנגנים, אך לא רק הם, אלא גם מי שהוא מיוחס לכהונה- שהתחתן עם בת כהן, יכול לעלות ולנגן עם הלווים על הדוכן.
- **"נִתְּנוּ לוֹ יַיִן לְנֹסֵף... שְׁחָה לְנֹסֵף, וְהִנִּיף הַסֶּגֶן בְּסוּדְרֵינוּ, וְהִקִּישׁ בֶּן אֲרָזָא בְּצִלְצֵל, וְדָבְרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר" (משנה תמיד, ז')** "עד שלא פתחו הלווים בשיר, תוך הזכרת שם השם בשירתם, טרם נקבע בלבבות, מה משמעות כל אותם פעולות ומעשים שעשו הכהנים בהיכל ובעזרה... רק קריאת שם ה' על הקורבנות, היא שמביעה באופן חד משמעי, כי עבודה זו כולה - עבודת השם היא. יתירה מזו, השירה מלמדת, כי כל המעשים שנעשו לא באו מתוך כורח וכפיה, אלא זו עבודה לפני ה', הנעשית מתוך הכרה עמוקה, לעשות רצון בוראם בלבב שלם. זוהי גם משמעות המילים אודות הלווים המשוררים: 'ובא בכל אות נפשו - ושרת', כלומר, הלוי בא אל בית הבחירה, עם כל החפץ והתשוקה לעבוד את בוראו, לשרתו כשהוא משורר לפניו. (לקוח מסידור המקדש עמ' 114-115)

טיפ טיפה מקדש

הלווים

- **"זה שנאמר בתורה בלויים "ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה" אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, אבל לדורות.. אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול... אינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים" (רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ג')** בזמן המדבר, היו הלוויים אחראיים לנשיאת המשכן. בתקופה זו היתה עבודתם מוגבלת בגיל, וכאשר הגיע הלוי לגיל חמישים, הפסיק לעבוד. בזמן המקדש, גם לוי שנעשה זקן יכול להמשיך לעבוד, אולם לא בכל עבודה. כן- בשמירה ושעירה, אך לא- בשירה. הסיבה לכך היא שבבית המקדש ראוי שישיר רק מי שקולו מתוקן וצלול, ועל כן הזקן "שיתקלקל קולו מרוב הזקנה, יפסל לעבודתו במקדש".
- **"ובשעת הניסוך אומרים הלויים השיר, ומכין המשוררים במיני ניגון שבמקדש.."** (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין) שעת ניסוך היין על גבי המזבח, עם סיום עבודת 'התמיד', היא שעת ההתעלות במקדש. בשעה זו פורצת השמחה והשירה, וכל חלקי העם- כוהנים, לויים וישראלים, מתאחדים יחד לעבודת ה' 'כאיש אחד בלב אחד'. זו השעה בה הלוויים נושאים את קולם בשיר והלל במזמורי נעים זמירות ישראל, וזו השעה להגדיל את השמחה בכלי שיר למיניהם: צלצל וחליל, נבל וכינור. אף החצוצרות הריעו מפרק לפרק במהלך השיר, וכל באי העזרה השתחוו ארצה שלש פעמים.. כביטוי לעבודת בוראם בבית מקדשו ולקבלת עול מלכות שמים. כך הפכה 'העבודה' (במקדש)... למערכת מעשים, שמטרתה שירת האומה הישראלית בפני בורא עולם, על הזכות שנפלה בחלקם להיות משרתיו עושי רצונו. (ע"פ סידור המקדש \ הרב ישראל אריאל, עמ' 114)
- **"הללוהו בתקע שופר הללוהו בנגבל וכנור... הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה. כל הנשמה תהלל יה הללו יה" (תהילים ק"נ)** שירת הלוויים הוסיפה שמחה דרך השיר וההלל לקב"ה, אך יתר על כן השירה השפיעה על לב האדם הבא להקריב קורבן ולכפר על חטאו: "... כי כוהני ה', בבא אדם לפניהם לכפר על נפשו, ראו ראשונה להכניע לב החוטא עד ישוב בכל לב טרם יקריבו הקרבן, ורמזו ללוויים המדברים בשיר לעורר קול נעים, עדי נשבר החוטא בקרבן, אז נרצה לכפר עליו". (מאור ושמש דף י"ח)
- **"על נהרות בבל שם ישבנו, גם בכינו בזכרנו, את- ציון על ערבים בתוכה תלינו, כנרותינו" (תהילים קל"ז)** כאשר עמ"י גלה לבבל נבוכדנצר מלך בבל ביקש שינגנו וישוררו לעבודה זרה כשם שניגנו וישוררו במקדש. אך עמ"י סירב: "לא דיינו שהחרבנו את בית המקדש אלא עכשיו אנו עומדים להקיש לפני הננס הזה ולפני עבודת אלילים!?". נבוכדנצר בתגובה קיצץ את אצבעות ידיהם, ודרש: "שירו לנו משיר ציון" אך עמ"י ענה: "איך נשיר את שיר ה'" הרי אצבעותינו קצוצות! נבוכדנצר עמד והשליך מישראל תלי תלים של הרוגים, ואעפ"כ היה להם שמחה שלא אמרו שירה לפני עבודת אלילים, שנאמר ותוללינו שמחה. כאשר הקב"ה ראה מסירות נפש זו אמר "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". (ע"פ ילקוט שמעוני)
- **"כי בתי ערי הלוים הוא אחזתם בתוך בני ישראל" (ויקרא כ"ה)** על שמעון ולוי אמר יעקב אבינו: "אחלקם ביעקב בישראל". הדבר מתבטא בכך שלא תהיה לשבט לוי נחלה משלהם אלא יתפזרו בכל ישראל. ניתן להסתכל על כך כעונש, אולם ישנה משמעות מיוחדת לדבר: "ומה שפיזר אותם (את ערי הלוויים) בכל ישראל- העניין הזה לתועלת ישראל בהוראותיהם וכעניין שכתוב בהם: "יורו משפטנו ליעקב ותורתך לישראל". (רבינו בחיי על בראשית מ"ט) תפקידם של הלוויים הוא להפיץ וללמד תורה בישראל. זוהי גם הסיבה שרוצח בשגגה נס דווקא לערי הלוויים (ערי המקלט הן ערים של לויים) "משום שמי שחטא בחיים נלקחה ממנו חיותו.. וע"כ אף שאין עליו עונש, שהרי בשוגג עשה, מכל מקום איבד חיותו, וזאת העצה שישאב חיים חדשים באמצעות הלוויים, כי הלוויים דבקים במקור החיים" (שם משמואל שמות תרע"ב)

טיפ טיפה מקדש

הלווים

- **"בעת ההוא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה' לעמד לפני ה' לשרתו..." (דברים, י')**
מתי התקדש שבט לוי? מצד אחד, רק לאחר חטא העגל עברה העבודה (שיועדה לבכורות) ללווים, שהיו היחידים מן העם שלא חטאו. אולם מאידך, כבר לפני כן ניתן לראות את ייחודו של שבט לוי. במצרים היה השבט "פנוי מעבודת פרך". ע"פ חזקוני, היה זה משום ששבט לוי המשיך את השתלשלות התורה מהאבות "וזרעו הושיב ישיבות במצרים.. ורק בתורה היה כל עסקיהם..". נוסף לכך, כשיעקב צווה על בניו לשאת את ארונו לאחר מותו, הורה שלוי לא יישא שכן הוא עתיד לשאת את ארון הברית "ומי שהוא טוען ארונו של חי העולמים אינו טוען ארונו של מת". אם כך כבר ידע יעקב שלוי עתיד להיבחר לשאת את הארון! נראה לפרש שלעניין עבודת המקדש התקדשו הלווים רק לאחר חטא העגל, אך לימוד התורה ושפיטתה- הוא תפקיד שנמסר ללווים עוד ע"י יעקב.
- **"ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב" (במדבר ז')** כאשר פירקו את המשכן, בזמן ההליכה במדבר, היו מעמיסים את חלקיו על גבי עגלות צב. רש"י מפרש שעגלות אלו נקראו כך בגלל מראם: "אין צב אלא מחופים... עגלות מכוסים קרוים צבים". כלומר, אחרי העמסת הציוד על גבי העגלה היו מכסים אותה, כך שחזות העגלה דמתה לשיריון של צב ועל כן נקראה כך. לעומת רש"י יאבן עזרא מפרש שעגלות צב קרויות על שם החיות שמשכו את העגלות: "צב- כמו 'ובצבים ובפרדים' מין ממיני השוורים המושכים את העגלות".

